

JORDI BOLÓS*

***EL NAIXEMENT D'UN VILAR MEDIEVAL: MOREDELL
(GIRONÈS) EN ÈPOCA CAROLÍNGIA***

ABSTRACT

This is the description of the birth, development and transformations of a small rural community in carolingian epoch through the written documentation and the analysis of the landscape.

INTRODUCCIÓ

En les properes pàgines veurem com era un vilar, un poble petit, creat a l'alta edat mitjana.¹ Veurem, d'una banda, què diuen els documents escrits del vilar de Moredell (o Molledell), situat a l'est de Girona. D'altra banda, també, analitzarem les restes que ha deixat en el paisatge actual l'existència d'aquest petit nucli de poblament, molt probablement, creat en època carolíngia.

Molts estudis fets darrerament coincideixen a assenyalar que el poblament de l'alta edat mitjana era bàsicament semidispers.² La forma més usual d'establiment humà és el que en època carolíngia s'anomena vilar. Podem cercar, potser, l'origen del desenvolupament d'aquesta forma d'hàbitat en un moment anterior al carolíngi, qui sap si en els canvis esdevinguts cap a l'any 600; de fet, l'origen del mateix nom vilar també és d'una etapa precedent a l'època de domini franc. Els vilars, als

* Professor Titular d'Història Medieval. Unitat d'Història Medieval, Departament d'Història, Universitat de Lleida (Plaça Víctor Siurana, 1, 25003 Lleida).

1. Pel que fa a la definició de vilar, remeto a l'article publicat a J. BOLÓS, *Diccionari de la Catalunya medieval (ss. VI-XV)*, Barcelona, 2000, p. 263-264.

2. J. ENRICH – J. ENRICH – L. PEDRAZA, *Vilaclara de Castellfollit del Boix (el Bages). Un assentament rural de l'antiguitat tardana*, Igualada, 1995, p. 96-99.

segles carolingis, són prou ben coneguts. Sabem com eren, per exemple, si llegim l'acta del judici de l'any 913 de la vall de Sant Joan de les Abadesses, on se'ns diu el nombre de famílies que vivia en cadascuna de les vil·les i vilars d'aquesta vall del Ripollès.³ També els coneixem per moltíssims altres documents que ens els esmenten sovint amb el nom del seu primer poblador; si agafem a l'atzar els primers documents del comtat de Vic, trobem esment dels vilars d'*Adalbaldo* (908), *Adraldi* (930), *Andeverto* (930), *Argila* (903), *Aribergos* (937), *Benedicto* (929), *Centullo* (913), *Danieli* (890), *Doda* (912), *Eliane* (898), *Ermenando* (888), *Fachilone* (933), *Fafilani* (890), *Farucu* (927), etc.⁴ Aquesta forma de poblament, en aquesta època anterior a l'any 1000, fou predominant a tota la Catalunya Vella, tant a la zona pirinenca, com als comtats del nord-est, com a les terres de la marca. Després de l'any 1000, continuà essent la forma usual que trobem a les comarques dels Pirineus, on predominaren els pobles oberts.⁵

En el moment de redactar aquestes ratlles introductòries, en voler dir quatre molts sobre la cartografia històrica i sobre l'anàlisi arqueomorfològica del territori, m'és difícil de separar els aspectes que afecten el contingut de l'article dels aspectes més personals. A Catalunya, els treballs de cartografia històrica deuen molt al Dr. Manuel Riu, qui en les seves classes sempre assenyalava l'interès i la necessitat de fer mapes històrics i qui després, en els seus treballs, molt sovint n'inclouïa, en una època en què encara eren molt rars; només cal recordar alguns mapes encara ara excepcionals, com el de la vila de Sant Llorenç de Morunys o el de les possessions que tenia el monestir ribagorçà d'Alaó al torrent de Miralles, prop d'Areny de Ribagorça.⁶ Aquest ambient que vam trobar, quan erem estudiants al Departament d'Història Medieval de Barcelona, favorable a la realització de mapes, i la situació encara precària de la cartografia vers el final de la dècada dels anys setanta, són les

3. Hi ha nombrosos estudis sobre aquest document, fets per: A. Badia i Margarit; P. Bonnassie; D. Kremer; G. Feliu i J. Bolòs. Darrerament ha estat novament editat per: R. ORDEIG, *Catalunya Carolíngia*, volum IV: *Els comtats d'Osona i Manresa*, I. E. C., Barcelona, 1999, doc. 119.

4. Vegeu els tres volums de la *Catalunya Carolíngia* dedicats als comtats d'Osona i Manresa, esmentats a la nota precedent; J. BOLÒS – V. HURTADO, *Atlas del comtat d'Osona (798-993)*, Barcelona (en curs de publicació).

5. D. BAUDREU, "Tipologia del vilatge medieval dins le bassin d'Aude e regions vesinas (Lengadòc occidental)", *Territori i Societat a l'Edat Mitjana*, II, Lleida, 1998, p. 33-67; J. BOLÒS, "Els pobles de Catalunya a l'edat mitjana. Aportació a l'estudi de la morfogènesi dels llocs de poblament", *Territori i Societat a l'Edat Mitjana*, II, Lleida, 1998, p. 69-138; J. BOLÒS, "Formes dels pobles i societat al Pallars Sobirà a l'edat mitjana", a *Solidaritats pageses, sindicalisme i cooperativisme*, Lleida, 1998, p. 123-156.

6. M. RIU – M. SEGRET, "Una villa señorial catalana en el siglo XV: Sant Llorenç de Morunys", *Anuario de Estudios Medievales*, VI, Barcelona, 1969, p. 345-409; M. RIU, "El monasterio de Santa Maria de Alaón y su patrimonio en el siglo IX", *Homenaje a Don José María Lacarra de Miguel en su jubilación del profesorado. Estudios medievales*, I, Saragossa, 1977, p. 63-85.

causes que portaren, Víctor Hurtado i el que signa aquestes ratlles, a ésser conscients de la necessitat que hi havia de fer mapes i atles històrics. Aquesta decisió, en la qual Manuel Riu tingué indirectament una forta responsabilitat, ens ha menat al llarg dels darrers anys a emprendre o participar en quatre projectes amplis, estretament lligats entre ells. En primer lloc, en la realització dels fulls de l'*Atlas Històric de Catalunya. I: 759-992*, dels quals, entre l'any 1984 i el 1987 se'n publicaren nou. Poc després, emprenguérem, fruit d'un encàrrec del govern andorrà, la realització de l'*Atlas Històric d'Andorra (759-1278)*, editat el 1987. Uns anys més tard, el 1995, sortí editat l'*Atles d'Història de Catalunya*, coordinat per V. Hurtado i J. Mestre, que, tot i ésser un projecte molt més ampli, en què hi participà molta gent, suposà el manteniment de l'equip de treball, a l'hora de realitzar molts dels mapes de l'edat mitjana. Finalment, com a continuació dels fulls de l'*Atlas Històric de Catalunya*, l'any 1998 sortí el primer volum de la col·lecció "Altes dels comtats de la Catalunya Carolíngia", dels quals ja s'han publicat els volums dedicats als comtats de Besalú, d'Empúries i Peralada i de Girona; properament s'editarà el d'Osona i, després, el de Manresa.⁷ El treball que presentaré a continuació és un resultat indirecte de la feina feta dins d'aquest darrer projecte.

El meu interès per l'estudi del paisatge històric és en bona part degut a l'ambient familiar, però també a l'ambient trobat al departament que dirigia el Dr. Riu, on interessava tot allò que estigués relacionat amb l'arqueologia medieval. Aquest interès m'ha portat aquests darrers anys a valorar d'una manera especial els treballs sobre l'arqueologia del paisatge i els treballs arqueomorfològics, fets sobretot en altres països, els quals poden permetre de veure el paisatge actual com un palimpsest, en el qual les diferents generacions han escrit, amb llur treball, les traces que poc o molt transformades han arribat fins a nosaltres i que, si sabem llegir-les, ens poden permetre de conèixer l'organització del territori, per exemple en època medieval. Com a obres de referència, i pel que fa a Catalunya, vull fer esment de dos treballs excepcionals: el d'Aymat Catafau, dedicat a l'estudi dels pobles dels comtats de Rosselló i del Conflent, i el de Josep M. Palet, dedicat a l'estudi del pla de Barcelona.⁸ Aquesta mena de treballs ens permet de reconstruir com era el territori, com s'hi crearen els vilatges, com evolucionà la xarxa de les vies, com eren les

7. J. BOLÒS – V. HURTADO, *Atles del comtat de Besalú (785-988)*, Barcelona, 1998; J. BOLÒS - V. HURTADO, *Atles dels comtats d'Empúries i Peralada (780-991)*, Barcelona, 1999; J. BOLÒS - V. HURTADO, *Atles del comtat de Girona (785-993)*, Barcelona, 2000.

8. A. CATAFAU, *Les celleres et la naissance du village en Roussillon (Xe-XVe siècles)*, Llibres del Trabucaire-Presses Universitaires de Perpignan. Perpinyà, 1998; J. M. PALET, *Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estructuració i evolució del territori entre l'època ibero-romana i l'altmedieval. Segles II-I aC - X-XI dC*, Centre d'Arqueologia de la Ciutat, de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1997.

parcel·les de camps; això amb relació a una època determinada, i sobretot veure com tots aquests elements –i d’altres– es transformaren al llarg dels segles.⁹

UNS DOCUMENTS ESCRITS

Hi ha dos documents excepcionals que ens poden ajudar a plantejar molts interrogants i que ens poden permetre també d’aclarir molts aspectes sobre com era, fa més de mil anys, el territori que volem estudiar, situat a la riba dreta del Ter, a l’est de Girona. I el resultat serà molt més bo si, tal com farem a continuació, els relacionem amb una altra font fonamental per a conèixer el paisatge medieval: els mapes recents i els ortofotomapes.

Un primer document és de l’any 926. El levita Oliba donà al monestir de Santa Maria de la Grassa (al Llenguadoc) un alou situat als termes de la vil·la de Flaça i de Moredell, compost de vint camps, vinyes i habitatges.¹⁰ Volem destacar d’aquest document alguns aspectes:

- Hi havia un vil·lar format per diversos “masos” (*in ipso villare Molletello maso J*). En aquest cas, hem d’entendre la paraula “mas” amb el sentit de casa, centre d’una explotació agrícola. Era un vilatge que, d’acord amb la terminologia actual, podem considerar com a obert.¹¹ No hi havia cap castell ni cap església. En aquest vil·lar hi vivia almenys set famílies (de les quals coneixem el nom dels homes, dels caps de casa). Aquesta xifra encara es pot ampliar a unes onze famílies, si afegim a aquesta llista altres noms de persones que, segons el mateix document, tenien terres al terme.
- Cada “mas” del vil·lar, nucli central de les diferents explotacions, era format per uns casals o habitatges i per una cort, per a tancar el bestiar, i per un hort (*maso I cum curte et orto et casales*). De fet, podem trobar un exemple molt bo de com era un casal amb la seva cort i el seu hort, al mas “B” de Vilosiu, edifici bastit en una data propera a l’any 1000.¹² A Moredell, amb tot, el poblament devia ésser més agrupat que a la coma de Vilosiu, al Berguedà.
- Tanmateix, alguns habitants del terme d’aquest vil·lar de Moredell podien viure una mica allunyats del vil·lar, en indrets propers: al cim d’un puig (*ipso pugo*

9. Vegeu, per exemple: G. CHOUQUER (ed), *Les formes du paysage. Tome 3: L’analyse des systèmes spatiaux*. París, 1997.

10. F. MONSALVATJE, *Notícies Històriques*, vol. XI: *Colecció diplomàtica del condado de Besalú*, Olot, 1901, doc. XXV, p. 120-126. Datat, erròniament, l’any 869.

11. Vegeu nota 5.

12. J. BOLÓS (ed.), *Un mas pireneic medieval. Vilosiu B (Cercs, Berguedà)*, Lleida, 1996.

- ubi abitat Ansemundus*), al costat d'una riera (*casa que tenet Daniel ortulanus, situada molt a prop de ipso rio qui pergit de Molletello ad ipsos Ortos*). Hi havia ja, en aquest moment de l'inici del segle X, un cert poblament dispers.
- El terme d'aquest vilar, situat al costat d'una serra, era format per boscs i garrigues i també per horts, vinyes, prats i camps de cereals. De les vint possessions que el levita Oliba donà a l'abadia de la Grassa, sis eren peces de terra plantades de vinya (cinc a Moredell i una a Flaça); hi havia també vuit camps i tres feixes, espais dedicat al conreu de cereals.¹³
 - Hi ha nombrosos indicis d'haver-se produït rompudes recents i noves plantacions en aquest indret de Moredell (potser *ipsas plantarias*, molt probablement *ipso Sartodolo*, topònim que potser deriva del mot "eixart", rompuda). De fet, Oliba, com a senyor, havia cedit unes terres (*ipsas plantarias*) a quatre famílies del vilar per tal que les treballessin i segurament hi plantessin vinyes.¹⁴
 - Les mides i les formes de les peces de terra podien variar, des d'algunes de molt allargades fins a una majoria que tenien unes formes més quadrades o lleugerament rectangulars (ja en parlarem més endavant).

El segon document és de l'any 955. En aquesta data, el mateix Oliba donà al monestir occità de la Grassa un alou situat a la vil·la de Mollet (Sant Joan de Mollet). De fet, en aquest segon instrument potser es confirmà la donació anterior i se n'amplià l'abast.¹⁵

UNA ALTRA FONT DOCUMENTAL: EL PARCEL·LARI ACTUAL

Si analitzem aquest mateix espai en un ortofotomapa, ens adonem de molts aspectes que tenen un notable interès amb vistes al coneixement del paisatge medieval:

- A les terres més planes i properes al riu Ter, com les de Flaça i les de Mollet (ara Sant Joan de Mollet) predomina un parcel·lari de camps més grans. Els

13. J. BOLÒS, "Aportació al coneixement de les terres de conreu a Catalunya a l'edat mitjana", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 14-15, Barcelona, 1994, p. 143-174.

14. De fet podríem parlar d'un contracte de complantació de vinyes. Tal com s'esdevenia sovint, les limitacions del dret de propietat d'aquells pagesos que rebien la meitat de la terra complantada eren molt grans.

15. E. PRUENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, Fundació Noguera, Barceona 1995, doc. 14, p. 43-44; ja havia estat publicat al volum XI de les *Noticias Históricas* de F. Monsalvatje (doc. 9, p. 98-100), datant-lo, però, l'any 833.

límits d'aquests camps coincideixen de vegades amb els *limites* de les centúries romanes.

- A l'indret on hi devia haver el vilar de Moredell (a prop d'on passa actualment la riera de Moredell), trobem un parcel·lari diferent del que trobem a la resta d'aquest sector proper al curs del riu Ter. Els camps hi són més petits, gairebé quadrats, amb els costats sovint lleugerament corbs.
- Aquests camps més petits, que creiem que nasqueren ran de l'artigatge medieval, s'estenen al llarg de les valls o fondalades i solen restar envoltats de zona forestal. Fàcilment podem imaginar, a nivell d'hipòtesi de treball, l'existència, a l'inici dels segles medievals, d'un *ager* i d'un *saltus*, i la posterior rompuda d'una part del *saltus*, en època carolingia, per a crear el vilar de Molledell (ara Moredell), un diminutiu de Mollet. Aquest fet també ens demostra l'existència d'un moment de creixement demogràfic i d'expansió de les terres conreades, possiblement lligat al procés de conquesta franca.
- En aquesta contrada també podem trobar altres indrets on hi hagué el creixement de l'espai agrícola. El topònim Riuràs (que surt esmentat al document del 926) ha de relacionar-se segurament amb un *fundus* d'època romana que hi hagué a la plana, prop seu.¹⁶ Tanmateix, una anàlisi minuciosa dels camps propers a aquest indret, ara situat a ran del bosc, ens permet d'endevinar un creixement, molt possiblement medieval, del nombre de peces de terra, a partir d'un primer tros romput i treballat. Els nous camps i les noves feixes s'adossaren a una primera parcel·la, annexa a la vil·la. En molts indrets, a l'alta edat mitjana es degué produir un cert encimbellament, que portà a l'abandonament del poblament de plana, de tradició romana, per a cercar els indrets de vessant, fet que alhora afavorí la rompuda de noves terres.¹⁷

Un dels aspectes més sorprenents dels dos documents escrits que parlen d'aquesta contrada al segle X, pel que fa a l'estudi del paisatge, és la mida d'alguns dels camps. Aquest aspecte ja el vaig tractar fa uns anys en un article publicat a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*.¹⁸ Vaig arribar a la conclusió que hi podia haver en aquest indret alguns camps tan allargats a causa de pervivències d'un parcel·lari romà. Aquella conclusió, aleshores fruit d'una intuïció, ara ha res-

16. Tot i que a primer cop d'ull hom pensi que cal relacionar aquest topònim amb el nom rovi-
ra o roureda, que hi podia haver hagut en aquest indret abans de la seva desforestació, Coromines es
decantà a pensar que té l'origen en un nom romà. J. COROMINES, *Onomasticon Cataloniae*, VI, Bar-
celona, 1996, p. 406.

17. N'hem parlat amb relació a altres llocs, com l'indret de Morrenyà, a la Garrotxa. Vegeu: J.
BOLÓS - V. HURTADO, *Atlas del comtat de Besalú ...*, p. 46.

18. Vegeu nota 13.

tat plenament confirmada en fer ús dels ortofotomapes. El camp, donat per Oliba el 926, que feia tres-cents deu destres de llarg per uns tretze destres d'ample (amb una relació de 23,8) era situat al terme de Flaçà, a l'Illa, prop del riu Ter. Val la pena de cridar l'atenció, malgrat que pugui ésser només una casualitat, que, de fet, aquests tres-cents deu destres corresponen si fa no fa –si considerem que aquest destre equivalia a uns 2,3 m– amb els 710 m que solien tenir els costats de les centúries romanes.

Contràriament, el camp del *Sartodolo* (com hem dit, potser un “eixart” petit), situat més cap al sud, en una terra desforestada, feia, segons el mateix document del 926, de tretze a poc més de setze destres d'ample, als costats més curts, per setanta-set destres de llarg, als costats més llargs (una relació propera als 5).

LÍMITS, VIES I PARCEL·LARIS

En analitzar damunt dels mapes el territori de Morell i dels termes que hi havia entorn seu, hom veu, a part del que hem esmentat sobre el terme d'aquest vil·lar carolingi, una sèrie d'altres realitats que convé d'assenyalar, amb relació als límits, les vies de comunicació i alguns parcel·laris:

Com hem subratllat més amunt, alguns dels límits que han arribat fins a l'actualitat coincideixen amb *limites* de centúries o bé amb línies paral·leles a aquestes partions. És així, per exemple, pel que fa al límit occidental del terme de Sant Joan de Mollet o al límit situat a l'extrem nord d'aquest mateix terme. No podem pas amagar que aquest límit septentrional coincideix precisament amb una zona on el curs ple de meandres del Ter ha variat molt al llarg dels segles, tal com podem veure clarament en els ortofotomapes actuals. Cal assenyalar que aquesta coincidència entre límits de centúries i límits de termes (de poble o de parròquia) és força usual en moltes contrades, fet que certament obliga a valorar molt la importància de les continuïtats que hi hagué al llarg de l'alta edat mitjana.¹⁹

Alguns llocs de poblament medievals es crearen precisament en les interseccions dels diferents *limites* de centúries. Així ho veiem precisament en el cas de Sant Joan de Mollet. Més cap a l'est, el lloc de Sant Fermí de Flaçà també és situat en una altra cruïlla de *limites*.

Alhora que valorem la importància de les transformacions produïdes arran de la centuriació de cap al segle I aC, que segueix la mateixa orientació que la ciutat

19. Vegeu, pel que fa a l'Alt Empordà: J. BOLÓS, “Paisatge, poblament i societat a Catalunya entorn de l'any 1000”, a *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del 1r mil·lenni*, Vic, 1999, p. 255-286.

de Girona (i que hem representat al mapa adjunt), també cal tenir present que hi hagué, entre el moment en què es féu aquesta centuriació i l'edat mitjana central, altres parcel·lacions del territori, de les quals s'han conservat també força testimonis.

En relació amb aquest espai estudiat podem esmentar almenys dues reorganitzacions del parcel·lari importants, molt probablement força anteriors a l'època carolíngia. Una afectà les rodalies de Mollet (i arribà almenys fins a Sant Martí Vell). No crec que sigui cap casualitat que el límit oriental d'aquest terme de Sant Joan de Mollet i el límit sud formin un angle recte i que no segueixin pas l'orientació de les centúries. A més, diverses parcel·les dins del terme de Mollet i fora del terme (per exemple al sud-oest) segueixen aquesta mateixa orientació, més desviada cap a l'est. Trobem restes d'una reorganització parcel·laria semblant al nord-oest de Juià, on un conjunt important de vies i de peces de terra segueixen una tercera orientació (encara més desviada cap a l'est), que no correspon pas amb la de la centuriació gironina, ni amb la de Mollet. El fet que, per exemple, en el cas de Mollet, el límit que es degué establir a aquest terme pobletà (o de vil·la), potser en època carolíngia (o abans), coincideixi amb la reorganització parcel·laria fa pensar que aquesta s'hagué de produir en un moment força reculat, a l'inici de l'edat mitjana o potser abans.

Tot i que es pugui considerar una casualitat, no podem deixar d'esmentar el fet que diverses rieres (una de les quals la de Sant Martí) segueixin, al llarg d'uns centenars de metres, exactament el traçat d'un límit de centúria. Si fos cert, seria una mostra més de les pregonas transformacions que hi hagué en aquesta contrada abans de l'edat mitjana.

Cal assenyalar també que la xarxa viària actual deu moltíssim a la centuriació romana. En part, però, s'organitzà en el moment en què es crearen els diferents pobles medievals, com Mollet, Bordils, Sant Martí Vell o Juià. La constitució i l'augment d'importància dels vilatges va portar l'aparició de nombroses deformacions de la xarxa viària anterior, amb captures d'antigues vies que foren desviades per a passar pels nous llocs de poblament. En les poblacions més importants, com Mollet i Bordils, s'acabà creant a llur voltant una xarxa radial, en forma d'estel, tan característica dels pobles medievals.

Podríem també fer un estudi més detingut de la xarxa de camins, a partir d'una anàlisi del mapa adjunt. Ara només vull destacar la importància que degué tenir la creació dels diferents eixos que anaven del nord-oest cap al sud-est i que és molt probable que fossin construïts en un moment anterior a l'època medieval. És així pel que fa a la via que passava pel sud de la vil·la de Bordils (sense tocar-la) o pel que fa a la que hi havia al nord de Mollet. Aquestes dues vies són posteriors a la centuriació, feta vers el segle I aC, però són anteriors a la creació d'aquests dos establiments de l'alta edat mitjana.

CONCLUSIONS

Fer una anàlisi del parcel·lari en aquesta zona propera a Girona no té sentit si no es té present la importància que hi tingué la centuriació en època romana. En aquesta contrada, com en moltes altres terres de Catalunya, la base sobre la qual es bastí el paisatge medieval és el paisatge profundament transformat pels homes durant els llargs segles de dominació romana.²⁰ Si traslladem la retícula de les centúries romanes sobre un ortofotomapa actual ens adonem de les traces que encara ens les recorden, tant en els límits dels camps, com en els camins i vies, com, fins i tot, en els límits parroquials o pobletans que han arribat fins ara. És així, en concret, amb relació a la zona de Mollet i de Flaçà.

Tanmateix, si observem l'ortofotomapa on es representa aquesta contrada del riberal del Ter, veurem que, al sud d'aquest espai bàsicament transformat en època romana, comença una zona més boscosa on les restes que ens recorden els *límites* de les centúries són molt més escassos. En la petita vall solcada pel torrent de Moredell, trobem un parcel·lari ben diferent, format per camps més petits, sovint intercalats entremig del bosc. L'existència d'aquest paisatge diferenciat ens pot permetre de parlar, d'una banda, d'un espai que arrossega una forta tradició romana i, d'altra banda, d'un espai bàsicament creat –com a zona agrícola– a l'època medieval, plausiblement en època carolíngia.

Mentre, per exemple, a Julià i a Riuràs, on l'establiment humà medieval s'edificà al límit entre les terres boscoses i les de conreu, s'hi aprofitaren els antics camps de tradició romana i potser es crearen alguns camps nous situats als vorals de la terra forestal, a Moredell, per contra, es produí la constitució d'un vil·lar nou, d'un nou nucli de poblament, amb uns camps creats gairebé tots ells en una antiga zona forestal. Quasi totes les peces de terra de Moredell són fruit de les rompudes esdevingudes ran de la constitució d'un novell establiment humà. Les formes dels camps que s'estengueren pel terme d'aquest nou poblet, que després s'abandonà, han restat sorosament fossilitzades en el parcel·lari que ha arribat fins a l'actualitat.

20 R. PLANA, "Paisatge i estructures rurals antigues en el nord-est català: territori de la ciutat romana de Gerunda", *Estudios de la Antigüedad*, 6/7, 1993, p. 99-117; J. CASAS – P. CASTANYER – J.M. NOLLA – J. TREMOLEDA, *El món romà d'època romana a Catalunya. L'exemple del nord-est*, Girona, 1995.

